

DE COMMISSIE MODERNISERING MOEDERTAALONDERWIJS EN DE LATITUDINALITEIT

Koos Hennephof

'De commissie moet aandacht schenken aan het latitudinale aspect van het moedertaalonderwijs.' Zo luidt, samengevat, besluit IIe van de instellingsbeschikking van de CMM, januari 1974.

Het is niet moeilijk het spoor hiervan terug te volgen. Sinds het VON-kongres van 1972 kreeg het begrip enige bekendheid: de meeste VON-leden weten dat latitudinaliteit iets te maken heeft met de wijze waarop de leraar in andere vakken (dan Nederlands) gebruik maakt van de moedertaal; dat het te maken heeft met zaken als verbale interactie, het stellen van vragen, het gebruik van een vaktaal, het lezen van schoolbordteksten en het maken van proefwerken. Maar de beide subcommissies van de CMM die zich sinds 1974 met latitudinaliteit bezig hielden, vonden dit toch te weinig. Te weinig althans om van daaruit aan de Stichting Leerplanontwikkeling voorstellen te kunnen doen tot samenwerking van de CMM met andere commissies voor leerplanontwikkeling; want ook dat stond in besluit IIe van de instellingsbeschikking. Wat veronderstelt dit namelijk? Dat je kunt aangeven welke doelstellingen ten aanzien van de moedertaalontwikkeling van 4-16-jarigen opgenomen moeten (of kunnen) worden in leerplannen van andere vakken; en in welke leerplannen deze taaldoelen moeten (of kunnen) worden opgenomen.

De eerste subcommissie van de CMM die zich hiermee bezig hield, dacht dat communicatieve taalvaardigheden (die ook bij het moedertaalonderwijs gerealiseerd worden) zouden kunnen worden opgenomen bij specifieke vakdoelen: een leerling zou bijv. niet alleen de verschillen tussen de ontwikkeling van Europa en Afrika moeten kennen, maar er ook in een bepaalde situatie over moeten kunnen *praten*: hij zou niet alleen natuurkundige verschijnselen moeten kunnen waarnemen, maar ook aan derden op begrijpelijke wijze hierover schriftelijk *verslag* moeten kunnen *uitbrengen*. Door het expliciet opnemen van dergelijke doelen moet dan worden bereikt dat de leraar in dat vak ook expliciet de betrokken vaardigheden aan de leerling leert, en niet stilzwijgend ervan uitgaat dat 'praten over ...' en 'verslag uitbrengen' al tot de verworvenheden van een leerling behoren.

De tweede subcommissie van de CMM die zich met het probleem van de latitudinaliteit bezig hield, was erg huiverig voor deze interpretatie van het begrip. Zij meende hierin een zekere expansiedrift van het vak Nederlands te signaleren, waarop de andere leerplancommissies vast niet zitten te wachten.

Haar gedachten gingen in twee richtingen:

1 de voorname rol van de moedertaal als voertuig voor onderwijzen en leren is er de oorzaak van dat specifieke vaardigheden en houdingen t.a.v. taal vaak impliciet worden onderwezen buiten de moedertaallessen. De manier bijv. waarop bij sommige vakken gebruik wordt gemaakt van teksten (een tekst lezen vanuit het perspectief van de erop volgende vragen) bevordert alleen de vaardigheid cursorisch en localiserend lezen van teksten, en daar-

door (als het hierbij blijft) een oppervlakkige, weinig kritische manier van omgaan met teksten.

Deze kijk op latitudinaliteit geeft aanleiding tot vragen als: Welk verband bestaat er tussen bepaalde leeractiviteiten in andere vakken dan Nederlands, en de ontwikkeling van de taalvaardigheid van leerlingen? Wat is het verband tussen het verbale gedrag van de leraar en het taalgedrag van de leerlingen? Of (bij uitbreiding): wat is het verband tussen het verbale gedrag van de leraar en de leerresultaten van de leerlingen in zijn vak?

Over dit soort vragen is echter nog te weinig te zeggen om al adviezen te kunnen geven ten behoeve van de leerplanontwikkeling van andere vakken.

2 Latitudinaliteit kan ook te maken hebben met datgene wat elk vak aan specifiek bijdraagt aan de moedertaalontwikkeling van de leerling. 'Specifiek' betekent dan: wezenlijk verschillend van wat in het moedertaalonderwijs gebeurt.

Ten aanzien van dit aspect is het onmogelijk, méér te formuleren dan hypothesen; bijv.: het vak wiskunde beïnvloedt de taalontwikkeling van een leerling op een specifieke wijze, doordat het hem dingen leert die hij niet bij het vak Nederlands leert, zoals de taal van de deductieve redenering, specifieke zinsconstructies (als . . . dan-verbindingen bijv.), eenduidige formuleringen; kortom, een specifieke taal, die het wiskundig handelen en denken begeleidt. Het vak geschiedenis daarentegen ontwikkelt het taalgebruik van de inductieve redenering.

Dit soort hypothesen zou eerst getoetst moeten worden, voor men er conclusies uit kan trekken betreffende specifiek-talige doelen in enig vak anders dan Nederlands.

De tweede subcommissie voelde dan ook veel meer voor onderzoek naar dit soort aspecten van latitudinaliteit. Zij vond het te vroeg voor concrete bijdragen aan de leerplanontwikkeling bij andere vakken.

De plenaire vergadering van de CMM van 29 april j.. was van oordeel dat de tweede subcommissie toch maar eerst moest proberen het eerste uitgangspunt uit te werken: in hoeverre kan de leraar buiten het moedertaalonderwijs expliciet bijdragen aan de moedertaalontwikkeling van zijn leerlingen? Met name zou moeten worden nagegaan op welke manier de leraar in het basisonderwijs bij het onderwijs in andere vakken tevens de taalvaardigheid van zijn leerlingen kan vergroten.

In september a.s. zal de plenaire CMM opnieuw bekijken of hieruit een onderzoeksproject valt af te leiden.